

“Klaar voor verdere samenwerking met Rijkswaterstaat”

In het vorige nummer van dit blad stond een verslag van de opening van het nieuwe kantoor van Het Waterschapshuis en de gezamenlijke vergaderlocatie van de Unie van Waterschappen, STOWA en Het Waterschapshuis nabij het Centraal Station van Amersfoort. Van deze drie organisaties bestaan de twee eerstgenoemde reeds vele jaren. Het Waterschapshuis is een veel jongere loot aan de stam van samenwerkingsverbanden in de watersector. Het bestaat namelijk pas vijf jaar. Aanleiding om voor dit themanummer, gewijd aan automatisering, een bezoek te brengen aan Joris van Enst, secretaris-directeur van Het Waterschapshuis.

Wat is Het Waterschapshuis?

“Het is een samenwerkingsverband van en voor de waterschappen in Nederland, opgericht met het doel om kosten te besparen dan wel voor dezelfde kosten een beter product te leveren. In het verleden zou je ons werkteerrein het veld van de ICT genoemd hebben. Omdat we ons echter niet bezighouden met de computers maar met de digitale informatie die daarop geproduceerd wordt en het gebruik ervan, spreek ik tegenwoordig liever van ‘informatie.’”

“Het is een gebied dat een geweldige groei vertoont. Je ziet bedrijven waar informatisering tien jaar geleden vijf procent van de kosten uitmaakte, maar waar het nu al oploopt tot tientallen procenten. Dan krijg je meteen de vraag: hoe houd je de kosten in de hand? Bij de waterschappen zie je een dergelijke groei wellicht in mindere mate, maar daar is de vraag vooral of samenwerking nuttig is om de informatie goed te

beheren en zo mogelijk de kosten te laten dalen of te beperken.”

Waar gaat het in concreto om?

“Het gaat om een aantal gemeenschappelijke programma’s. Als eerste IRIS, dat een 14-tal applicaties kent die gebruikt worden bij de primaire beheerprocessen van het waterschap: waterkwaliteit, waterkwantiteit en veiligheid. Op vele plaatsen zijn meetapparatuur en sensoren in en aan het water geplaatst, waardoor je weet in welke richting het water stroomt, of en hoeveel water je kwijt moet zien te raken, of je water moet inlaten, hoe je je waterkeringen moet beheren, etc. Allemaal functies en toepassingen die Het Waterschapshuis niet bedenkt, maar die wij op verzoek en in opdracht van de waterschappen realiseren.”

“Het tweede programma is het invoeren en implementeren van de zogeheten elektronische overheid. Dat is een uitwerking van

de één loketgedachte van de overheid. Het gaat ervan uit dat bij welk loket van Rijk, provincie, gemeente of waterschap je ook komt, je daar met elke vraag terecht moet kunnen.”

Is dat niet heel ambitieus?

“Het is een beleidsgedachte die op rijksniveau ontwikkeld is en waar de waterschappen aan mee moeten maar ook willen doen. Als u een dam met een duiker in uw weiland wilt aanleggen, dan moet men u bij elk overheidsloket kunnen zeggen welke vergunningen u daarvoor nodig hebt, bij welke instantie u daarvoor moet zijn, wat u daarvoor moet aanleveren, etc. Het is inderdaad nogal ingewikkeld. Het blijkt ook duurder en moeilijker dan men in eerste instantie dacht. Maar we zijn er volop mee bezig en als waterschappen liggen we bij de implementatie voor op gemeenten en provincies. Nu hebben die natuurlijk

Joris van Enst.



ook een breder en vaak ook complexer takenpakket."

"Ons derde programma is dat van de belastingen. Daar regelen wij de aanbesteding van een nieuw pakket voor de belastingheffing. Als de 26 waterschappen één gemeenschappelijk belastingstelsel hebben, is dat veel praktischer dan 26 verschillende. In het nieuwe stelsel kan ook de gemeentelijke belastingheffing ondergebracht worden én de drinkwaterfacturatie."

Gebeurt dat al gebiedsdekkend?

"Je ziet nu samenwerking met zeven gemeenten, maar het is zeker de bedoeling dit verder uit te bouwen. Dit past ook in de afspraken over intensievere samenwerking die de Unie en de VNG gemaakt hebben. Drinkwaterbedrijven kunnen ook mee gaan doen; als eerste zal dat waarschijnlijk Waternet zijn. Belangrijke vraag voor de toekomst is hoe dit stelsel verder wordt uitgebouwd. Nu zitten er alle gegevens in die je nodig hebt voor de belastingheffing: naam, adres, woonplaats, alleenwonend of niet, WOZ-waarde van een gebouw, eigendom, etc. Zo'n databank kun je in principe aanvullen met alle gegevens uit andere primaire processen, met alle basis-informatiebestanden. Je moet dan wel al die databestanden volgens dezelfde standaarden opbouwen. En uiteraard moet je in het kader van de privacybescherming het gebruik ervan goed regelen. Maar zover zijn wij nog lang niet. We zitten nu nog bij de vraag of dat ene belastingstelsel dat er komen gaat, centraal beheerd wordt of bij ieder waterschap afzonderlijk."

Hebt u nog meer grote programma's?

"Samen met Rijkswaterstaat bouwt Het Waterschapshuis in een 50/50-verhouding het Actueel Hoogtebestand Nederland op. Rijkswaterstaat doet de aanbesteding van dit project, wij de projectimplementatie en de inwinning van de gegevens. Het gaat erom dat van elke plek in Nederland de hoogte ten opzichte van NAP heel precies vastgelegd wordt met een dichtheid van ongeveer 16 meetpunten per m². Dat gebeurt met lasers vanuit vliegtuigen en helikopters. Dat betekent dat je moet kalibreren voor de hoogte van het gewas, want laserstralen gaan slecht door gewas heen. Als je dat over drie à vier jaar opnieuw doet, kun je de verzakkingen en de bodemdaling vaststellen. Een wezenlijk gegeven voor onze veiligheid, nu en op termijn."

"Maar er zijn ook andere gebruikers van deze informatie, de archeologen bijvoorbeeld voor landschapspatronen, gemeenten voor het vaststellen van veranderingen van de bebouwingen en verzekeringsmaatschappijen voor het vaststellen van premies."

Is 16 meetpunten per m² niet wat overdreven?

"Als de gebruikers van een programma dat nuttig en nodig vinden, heeft Het Waterschapshuis daar geen oordeel over. Wij kijken naar de uitvoerbaarheid van zo'n wens. Is het technisch te realiseren, kan het binnen het beschikbare budget? Onze kerncompetentie is projecten goed

uitvoeren. U raakt wel een heel wezenlijk punt. Het gevaar bij projecten is dat je vooral gaat 'geloven' in wat je bedacht hebt en onvoldoende tijd besteedt aan de vraag of het nuttig en noodzakelijk is. Heb je voldoende kritische aandacht voor de kosten en de mogelijke besparingen? Dat kosten, baten en risico's goed op papier komen, is ontzettend belangrijk. Automatiseringsprojecten kregen de naam dat zij tweemaal zo lang duurden als gepland en twee keer zo duur werden. Dat kan natuurlijk niet."

Hoe voorkom je dat?

"De meest traditionele fout is dat gezegd wordt: 'Op die datum is het project klaar'. De opdrachtgever plant zijn werk op dat gegeven, de datum komt onder druk, leveranciers komen in een machtspositie, een traject vol teleurstellingen. De planvoorbereiding is ongelofelijk belangrijk, zeker bij projecten over het gehele land is heel veel overleg nodig, studie, praten en risicoanalyse. Pas als je dat allemaal gehad hebt, kun je beginnen. Vraag een tweede mening aan een deskundige derde over je ambitieniveau voordat je begint. Die datum is de grote valkuil."

Hoe groot is Het Waterschapshuis?

"We hadden vier vestigingen: in Edam en Bostel, Leiden als projectlocatie voor de verkiezingen en Breukelen als testlocatie voor de belastingen. Toen ik hier in 2008 ben gaan werken, heb ik meteen gezegd naar één locatie, centraal in Nederland, te willen. Dat is Amersfoort geworden. Hier werken 30 mensen, waarvan acht op contractbasis. Onze omzet in 2011 wordt 23,5 miljoen euro." "Toen we een nieuw kantoor gingen zoeken, heb ik STOWA gevraagd het samen te doen. Eén kantoor zou ook de samenwerking op het gebied van kennisontwikkeling kunnen intensiveren. Bij allerlei projecten werd daar in het verleden niet zo over nagedacht. Neem een project als de IJkdijk. Een experiment dat met hulp van en in het gebied van Waterschap Noorderzijlvest wordt uitgevoerd. Daar een dijk van tien meter of eventueel één kilometer onderzoeken, lukt wel. Maar als je 200 kilometer dijk, verdeeld over vier waterschappen, zou willen volgen, hoe ziet het project er dan uit? Dan kom je in een andere schaal. Op zulke raakvlakken voegt zich onze kennis als tandwielen in elkaar. Andere vraag bijvoorbeeld is hoe je beter gebruik zou kunnen maken van al die schatten aan informatie die overal in Nederland bij waterschappen, drinkwaterbedrijven en vele andere instanties liggen."

Kunt u wat over uzelf vertellen?

"Ik ben geboren in 1955 in Amsterdam en opgegroeid in Loenen aan de Vecht. Nadat ik eerst een paar jaar biologie had gedaan, heb ik van 1978 tot 1986 geologie gestudeerd in Utrecht en Groningen. Ik ben afgestudeerd als petroloog - geochemicus. Direct daarna kwam ik in dienst van de Rijks Geologische Dienst in Haarlem."

"Voor de RGD ben ik tweemaal naar Antarctica geweest om onderzoek te doen naar cosmogene isotopen. Dit onderzoek

werd betaald door Economische Zaken dat samen met andere departementen hoopte Nederland lid van het Antarcticaverdrag te kunnen maken, waardoor ons land mee zou kunnen doen aan mineralenonderzoek. Wetenschappelijk onderzoek doen vormde een voorwaarde voor toetreding. Antarctica is vroeger één continent geweest met Zuid-Afrika, Zuid-Amerika, Australië en Nieuw-Zeeland. Gezien de mineralenrijkdom in die landen mag je deze ook in de bodem van Antarctica verwachten."

"In 1988 ben ik bij Economische Zaken in dienst gekomen en heb ik gewerkt aan beleidsvorming ten aanzien van industrieontwikkeling, technologie, radioactief afval en duurzame energie. In 1999 heb ik de overstap gemaakt naar OCW, waar ik hoofd van de afdeling wetenschapsgebieden werd. In mijn functie ging het om keuzes ten aanzien van financiering en de regelgeving. Ik zat in de Raad van Advies van het Waterloopkundig laboratorium, Geodelft, TNO-NITG en het Nederlands Lucht- en Ruimtevaart Laboratorium. In 2004 ben ik wetenschappelijk directeur geworden van het project LOFAR (Low Frequency ARray), de ontwikkeling van een nieuw soort radiotelescoop voor alle astronomen, die niet met schotels maar met kleine antennesetjes werkt die bestaan uit een paaltje met sensor. Zet je die sensoren in een dijk, dan weet je wat er in die dijk gebeurt. Plaats je sensoren in een riool, dan kun je zelfs vaststellen welke stoffen uit welke aansluiting komen." "Toen dat project na vier jaar geïmplementeerd was, wist ik even niet wat ik moest gaan doen. Mijn oog viel toen op een advertentie van Het Waterschapshuis. Dat sprak mij aan maar was voor mij een geheel nieuw werktein. Sinds 1 juni 2008 zit ik hier. Een wild carrièrepad. Maar wel steeds met als rode draad werken op het raakvlak van kennis en de toepassing ervan."

Waar staat Het Waterschapshuis over vijf jaar?

"We zitten dan nog steeds in Amersfoort. We zijn een grotere organisatie dan nu, maar ik denk daarbij vooral aan medewerkers van de waterschappen die enige tijd bij ons gedetacheerd zijn. Uitbouw van je bestand aan eigen medewerkers kan je te weinig flexibel maken. Het is bovendien voor de waterschappen interessant."

"Maar ik reken ook op een intensievere samenwerking met Rijkswaterstaat. Daar doen wij nu drie dingen mee samen. Naast het Actueel Hoogtebestand Nederland het Informatiehuus Water, dat onder andere rapportages aan de Kamer en 'Brussel' voorbereidt. Drie applicaties van IRIS worden toegepast bij het beheer van grote waterkeringen. Maar uiteindelijk zouden we vanuit ons beider taakstelling veel meer als partners moeten optreden, met een gedeelde visie en een gezamenlijke aanpak. Dat zou uitstekend kunnen in de vorm van een gemeenschappelijke regeling. Met intensivering van die samenwerking is veel winst te boeken."

Maarten Gast